

ÉLET és TUDOMÁNY

30. szám 1989. VII. 28. Ára: 14,50 Ft

A SZENTENDREI SKANZEN
MEDDIG „SUGÁROZ” A TÁVVEZETÉK?

A játék MINT

gyógyító- eszköz

Az elmúlt évtizedekben megnőtt azoknak a sérülten világra jövő újszülötteknek az aránya, akik az egyre fejlettebb orvosi eljárások és műszaki eszközök segítségével életben tarthatók. Az élve születetteknek átlagosan 2-4 százaléka születik valamilyen sérüléssel. E sérülés lehet fejlődési rendellenességnek, bakteriális fertőzésnek, agyhártya- vagy agyvelőgyulladásnak a következménye, okozhatja azt vírusos fertőzés (például a terhesség ideje alatt elszenvedett rubella), de oxigénhiányos állapotban a központi idegrendszerben bekövetkező vérzések (kisagyi, perinatális* koponyaűri vérzések) szintén előidézhetik. Több száz olyan kórképet írtak már le, amely maradandó elváltozásokat okozhat.

Ezek a sérülések általában nemcsak a mozgás szabályozását, hanem kisebb-nagyobb mértékben az értelmet, a látó- és a hallószerveket is károsítják. Emiatt beszédzavarok és gyakran epilepszia is társul hozzájuk. Az ilyen halmozottan sérült gyermekek gyógyítása, rehabilitálása igen nagy feladat elé állítja az orvosokat.

Összetett rehabilitálás

Az orvostudomány a pontos bajmegállapításon kívül műtéti beavatkozásokkal, gyógyszerekkel és különféle segédeszközökkel (például hallókészülékkel) igyekszik helyrehozni a beteg gyermek sérülését. Hazánkban a központi idegrendszer károsodottságával világra jövő újszülöttek és csecsemők összetett (komplex) orvosi rehabilitálására is mód van: ebben a moz-

gási és az értelmi zavarokat, a csökkent látási és a hallási figyelmet együtt kezelik. Ez a módszer *neurorehabilitálás* néven vált ismeretessé, s dr. Katona Ferenc nevéhez fűződik. A módszert alkalmazó orvosok kiváló eredményeket érnek el, a csecsemőket 10-16 hónapos korukra gyakran teljesen tünetmentessé képesek tenni.

Számos esetben más tudományok művelőit is be kell vonni a beteg gyermekek gyógyítási programjának kidolgozásába. Hazánkban több nagy múltú tudomány, köztük a gyógy-pedagógia, a konduktív pedagógia* ad ehhez segítséget. A gyógypedagógusok külön intézményekben foglalkoznak az értelmi, a hallási, a látási és a beszéd-fogyatékosokkal és a mozgás-sérültekkel. A konduktív pedagógia elsősorban a központi idegrendszeri károsodásból eredő *mozgássérültekkel* foglalkozik.

Sokáig a halmozottan sérült gyermekek foglalkoztatására, vagyis azokra, akik mozgáskorlátozottságukon kívül értelmileg vagy látásukban, hallásukban is sérültek, kevés figyelmet fordítottak. Az elmúlt néhány évben egyre több kísérlet történt arra, hogy az ilyen beteg gyermekek is gyógykezelésben

részesüljenek. Az MTA Soros Alapítványának a támogatásával magam is kidolgoztam egy sajátos játékgyógymódot a halmozottan sérült gyermekek állapotának javítására.

Pontos kórisme alapján

Módszerem elsősorban az 1-6 éves korú, halmozottan sérült gyermekek körében mutatott föl eredményeket. A korai fejlesztő hatásoknak élettani okok miatt van nagy szerepük. A játékgyógymód fejlesztő hatása következtében a gyermekek többsége 3-4 éves korára olyan fokra juthat el, hogy bekerülhet a rendes óvodába vagy a gyógypedagógiai óvodába, s a további fejlesztés már saját kortárs csoportjában valósítható meg.

Ennek a ténynek igen nagy a fontossága, hiszen néhány évvel ezelőtt a gyermekeket vagy otthon ápolták és gondozták, vagy egészségügyi gyermekotthonban kellett őket elhelyezni. Persze ma is vannak olyan gyermekek, akik egészségügyi gyermekotthonba kerülnek. Az ilyen gyermekek az egészségügyi otthonokban sem maradnak szakszerű fejlesztés nélkül, hiszen egyre több helyen tevékenykednek gyógypedagógusok, s ők — igaz, igen nehéz munkával — állandó szinten tudják tartani, eset-

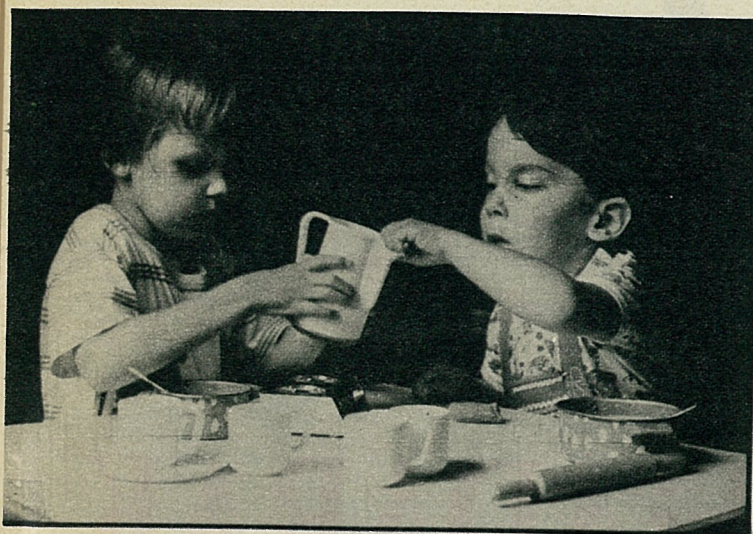
leg javítani is tudják a gyermekek állapotát.

A játékterápiát pontos orvosi kórisme alapján, megfelelő szakemberek irányításával részben különleges bölcsődei-óvodai csoportban, részben otthon, a szülők közreműködésével hajtják végre. A gyermek testi terhelhetősége, központi idegrendszeri károsodásának helye és mértéke eltérő módon hat ki a gyógyulás esélyeire és a gyógyítás mikéntjére.

Dramatikus helyzetek

A játékgyógymód nem áll másból, mint egyénien vagy csoportosan eljátszott *dramatikus helyzetekből*. E helyzeteket a gyermek vagy a gyermekcsoport pillanatnyi állapotához igazodva választják ki. A szerepjáték során meghatározott mozdulatokat a gyermekek jelképes jelmezben, beszéddel kísérve adják elő. A játékos mozgássorok, játékszakszok összerendezése, szerepekbe állítása, persze, minden gyermek esetében más és más. A kórkép ismeretében a játékokban szereplő gyermekek mozdulatait nagyon gondosan kell egymásra építeni, a játéksorokat összeállítani, hiszen a rosszul megadott mozdulat kudarcérvést kelthet a gyermekben, s visszavetheti a fejlődését.

A kudarc elkerülése szempontjából az a legfon-

A gyermek mozgása a játék közben válik egyre pontosabbá, beszéde egyre kifejezőbbé (Hornyánszky Katalin felvételei)

ül, síppal, dobbal egyedül. A sípjával rikkant, a dobbával dobbant.” Ugyanezen játékban lehet a „tölgyfa” az a gyermek, aki állni tanul, s kezében a jelképes fát tartva a róka mellett áll. A gyermek a játék közben nem az ülésre figyel, hanem a babát táncoltatja, a hangszert próbálja megszólaltatni, vagy labdázik stb. Persze számos más játék is van még, amelyben a gyermek ültethető, s így körülbelül nyolc-tíz hét múlva megtanul ülni anélkül, hogy fájdalmat, félel-

négykézlábon való váltott kézemeléssel végzett állásnak, a forgásnak és számos egyéb mozdulatnak, amely a főlegyenesedést készíti elő.

met, szorongást élt volna közben át.

Önfeledten

Az ültetéskor is — mint az összes többi mozdulat betanításakor — gondoskodnunk kell látási és tapintási ingerekről. Ilyen inger lehet, hogy a gyermek látóterébe babát viszünk, majd azt — egy dalocska kíséretében jobbra-balra kilendítve — megtáncoltatjuk. A játékot folytathatjuk tapintási ingerekkel: a gyermek megfogja a babát, s megtáncoltatja, vagy csörgőt, cintányért, dobót adunk a kezébe — aki most „zenész” —, s hangszéret megszólaltatva zenéjére táncol a baba. A gyermekkel ugyanebben a testhelyzetben labdázhatunk is. A játékot akár egy-egy olyan dallal is kísérhetjük, amely a mozdulatot és a testrészeket nevezi meg.

A gyermek mozgása e játék közben válik egyre pontosabbá, beszéde egyre kifejezőbbé. A csoportos szabályjátékok és szerepjátékok közben tanulja meg a különféle viselkedési módokat, a társas kapcsolatok szabályait és aközben az értelme is fejlődik.

Az együttes játszás öröme megkíméli a gyermeket a félelemtől, akár a szülővel, akár a terapeutával végzi a programot. Az együttjátzás segít elmélyíteni a szülő és a gyermek kapcsolatát is. A szülő így egyre hatékonyabban tudja irányítani gyermeke fejlődését, s maga is egyre ötletesebbé válik a foglalkoztatáskor.

Lehet a gyermeket mellmagasságig érő asztalnál ültetve játékosan foglalkoztatni. Ez állhat gyakorló-játékokból (például a kockák ki-be pakolgatásából, összeütogetéséből, a játékautó tologatásából stb., stb.), vagy szerepjátékokból (babafésülésből, -fürdetésből, főzőcskézésből stb.). A gyermeket a csoportos szabályjátékok közben is taníthatjuk az ülésre. Ezt a célt szolgálja például a következő dalos csoportjáték. A gyermek a róka, „aki” hangszereket szólaltat meg, s a dal végén másik rókat választ. „Tölgyfa alatt róka

Mindez természetesen a központi idegrendszeri károsodást nem szünteti meg, de a tüneteket, a mozgás összehangolását, a látási és hallási figyelem zavarait, valamint az ezek nyomán kialakuló testi és lelki torzulásokat enyhíti. A gyermek nem valamiféle kényszer hatására végzi a feladatokat, hanem az önfeledt játék örömeért. Az „önfeledt” szó használata ebben az esetben nem szóvirág: csakugyan meg tud feledkezni arról, hogy fogynakosságai vannak, s játék közben a nehezen végrehajtható mozdulatokat is örömmel teszi meg.

Tunyogi Erzsébet

tosabb, hogy a megtanítandó mozdulatot megelőzzék azok a mozdulatok, amelyek segítségével az új mozdulat megindítható. Az új mozdulatok betanításához pedig nélkülözhetetlenül meg kell teremteni a kellő

játékhelyzetet. Nézzünk erre egy jó példát.

Ha egy gyermeket ülni tanítunk, a megelőző programban szerepelnie kellett a hason fekvő helyzetből kiinduló fejfölemelésnek, a